

Duurzaamheid door Haagse wijken

Evaluatie van een waarderingssubsidie

Freek de Meere

Erik van Marissing

DUURZAAMHEID DOOR HAAGSE WIJKEN

EVALUATIE VAN EEN WAARDERINGSSUBSIDIE

Freek de Meere
Erik van Marissing

Utrecht, november 2017

inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	4
2 De regeling door de jaren heen	5
2.1 De huidige uitvoering	5
2.2 De wijzingen	5
2.3 Conclusie	7
3 Meer vertrouwen en een breder bereik?	8
3.1 Eerdere evaluaties	8
3.2 Huidige ervaringen	8
3.3 Conclusies	11
4 Voor een klimaat neutrale stad	12
Bijlage 1: aanpak en overzicht van respondenten	14

Samenvatting

De gemeente Den Haag heeft de ambitie in 2040 een klimaatneutrale stad te zijn. Bewoners worden gestimuleerd een actieve bijdrage te leveren via de regeling 'Duurzaamheid door Haagse wijken'. Deze regeling waardeert bewoners die een initiatief nemen met een geldelijke bijdrage. Sinds de start van de regeling kunnen deelnemers aanspraak maken op een vergoeding voor proceskosten, maar niet voor projectkosten. Er is bijvoorbeeld wel geld voor de vorming van een vereniging, niet voor de aankoop van isolatiemateriaal.

In de afgelopen vier jaar is de praktische gang van zaken verbeterd, is geluisterd naar de wensen van deelnemers en is aangesloten bij bestuurlijke veranderingen. In essentie is de regeling in de afgelopen vier jaar echter hetzelfde gebleven. De huidige ervaringen van deelnemers aan de subsidieregeling ondersteunen dan ook de eerdere conclusies uit tussenevaluaties. De regeling voldoet in het vertrouwen geven en handvatten bieden aan bewoners van Den Haag om duurzame initiatieven te nemen.

Het bereik van de regeling is een punt van aandacht. Waar de ambities na het eerste jaar nog lagen in méér mensen bereiken, een betere spreiding over de wijken in de stad en meer diverse initiatiefnemers, lijkt dat streven nu minder prominent aanwezig. De initiatiefnemers zijn nu eenmaal de koplopers in de stad, zo is het algemene idee. De positieve kant hiervan is dat vrij veel initiatieven (tot de helft) ook tot uitvoering komt. Ook zijn er daardoor weinig afwijzingen en is de projectleider goed in staat mee te denken met het initiatief om het voorstel een plek in de regeling te kunnen geven. Tegelijkertijd kan de uitstraling naar de stad beter. Bijvoorbeeld richting gemeentelijke diensten, andere partijen als Fonds 1818 en Duurzaam Den Haag lijkt nog winst te behalen.

1 Inleiding

Het is de ambitie van de gemeente Den Haag in 2040 klimaatneutraal te zijn. Om deze ambitie te halen is het nodig dat verschillende partijen in de stad actief betrokken zijn bij het realiseren daarvan. Het college wil denk- en doe-kracht in de stad mobiliseren door burgers, bedrijven en instanties uit te dagen (innovatieve) duurzaamheidsprojecten uit te voeren.

Participatie door bewoners in deze ambitie is sinds 2013 gestimuleerd met een subsidie. De regeling heeft tot doel activiteiten te stimuleren waarbij burgers, bedrijven en instellingen op wijkniveau samenwerken rond het thema duurzaamheid en de in de stad aanwezige kennis rond dit thema verder te mobiliseren en de lokale economie op dit vlak te stimuleren. De subsidie dekt niet het resultaat, maar juist het traject om tot resultaten te komen. De subsidie bedraagt op dit moment maximaal €5.000,-. Vanuit de gemeente wordt ook ondersteuning geboden in de vorm van netwerkbijeenkomsten en coaching.

Bij het opstellen van de processubsidie heeft de gemeente de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Deelnemers aan de regeling kunnen aanspraak maken op een vergoeding van gemaakte proceskosten, niet voor het realiseren van projecten zelf.
2. De regeling schrijft niet in detail voor wat voor soort projecten opgezet kunnen worden, maar richt zich op het faciliteren van bewoners bij het opstellen van een realistisch projectplan om tot een sluitende businesscase te komen.
3. De regeling nodigt burgers uit om samen te werken met partijen (instanties en bedrijven) in de stad en projecten dienen voor een zo groot mogelijk deel gebruik te maken van andere vormen van financiering dan subsidies.
4. De regeling sluit aan bij bestaande aanpakken en regelingen van de gemeente en verbindt deze regelingen waar mogelijk.

5. De regeling stimuleert burgerschap en belooft dit: deelnemers krijgen het vertrouwen en handvatten van de gemeente om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

De door de gemeente beoogde effecten zijn

1. Deelnemers hebben het vertrouwen en handvatten van de gemeente gekregen om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.
2. Er is sprake van een “multipliereffect”. Daarbij is het de bedoeling dat de bereikte initiatieven geleerd hebben en méér aankunnen dan daarvoor en dat de initiatieven een breder bereik hebben dan de initiatiefnemers zelf.

In deze rapportage evalueren we de vormgeving van de regeling, benoemen de geconstateerde effecten en bekijken wat hieruit voor de gemeente geleerd kan worden. De gehanteerde aanpak is beschreven in Bijlage 1.

Het rapport is als volgt opgebouwd: in het volgende hoofdstuk gaan we in op de kenmerken van de regeling en de veranderingen die daarin over de verschillende jaren hebben plaatsgevonden. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk drie wat bekend is over het bereiken van de beoogde effecten. Tot slot besteden we in hoofdstuk vier aandacht aan de vraag wat de ervaringen met de regeling betekenen voor de duurzame ambitie van de stad.

2 De regeling door de jaren heen

In dit hoofdstuk beschrijven we de wijze waarop de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken 2016-2018 is opgezet. Daarna volgen de belangrijkste wijzigingen die sinds 2013 zijn doorgevoerd. We besluiten dit hoofdstuk met de vraag hoe de veranderingen zich verhouden tot de oorspronkelijke uitgangspunten.

2.1 De huidige uitvoering

De regeling heeft een aantal vaste kenmerken dat vanaf het begin leidend is geweest voor de manier waarin deze wordt uitgevoerd. Ten eerste is dat het feit dat de regeling een subsidie betreft voor proceskosten en plan/ projectontwikkeling. De gemeente wil ideeën van burgers stimuleren en ondersteunen, maar wil geen materialen financieren of rechtstreeks bijdragen aan de uitvoering van projecten.

Ten tweede is de regeling wijkgericht. Dat wil zeggen: initiatieven worden op wijkniveau ontwikkeld. Het wijkgerichte karakter zien we ook terug in het derde kenmerk, namelijk de manier waarop aanvragen worden behandeld. Per stadsdeel is een subsidieplafond ingesteld van €40.000,-. Het behandelen van de aanvragen geschiedt in volgorde van indiening bij burgemeester en wethouders totdat het subsidieplafond per stadsdeel is bereikt. Mocht het subsidieplafond van een stadsdeel niet worden bereikt, bijvoorbeeld omdat er uit het betreffende stadsdeel weinig aanvragen komen of omdat deelnemers slechts een deel van het beschikbare bedrag van €5.000,- aanvragen, dan kan het resterende budget worden benut voor honorering van aanvragen uit andere stadsdelen, die hun subsidieplafond al bereikt hebben.

Met het oog op de continuïteit van de initiatieven worden alleen aanvragen gehonoreerd van rechtspersonen. Deelnemers zijn aldus verplicht een stichting of vereniging op te richten, in het geval ze die nog niet hebben. Om ervoor te zorgen dat de kennis en ervaring die overal in de stad wordt opgedaan gedeeld wordt, legt de gemeente de deelnemers bovendien een aantal verplichtingen op, die je zou kunnen zien als een tegenprestatie voor het ontvangen geld. Bewoners wordt verzocht een aantal keren per jaar bij een stedelijke bijeenkomst aanwezig te zijn, bijvoorbeeld een masterclass, en om hun activiteiten te verantwoorden in een schriftelijke rapportage of via deelname aan een online enquête.

2.2 De wijzigingen

Vanaf het moment dat de regeling is geïntroduceerd, is deze tussentijds een aantal keren aangepast. We bespreken hieronder de belangrijkste aspecten waarop aanpassingen zijn gedaan. Het gaat om het doel van de regeling, de looptijd en het moment van inschrijving, het budget en de randvoorwaarden.

2.2.1 Doel van de regeling

Het doel van de regeling is in de huidige regeling breder dan bij aanvang van de regeling. Daar waar de eerste editie vooral gericht was op CO₂-reductie en energiebesparing, is in de volgende edities meer ruimte ontstaan voor initiatieven die in de breedte bijdragen aan bewustwording, duurzaam gedrag en het verbeteren van de luchtkwaliteit.

In de regeling van 2012-2013 was het doel nog summier beschreven:

“Het tot stand brengen van een plan van aanpak / projectplan waarmee gestimuleerd wordt om op wijkniveau samen te werken aan het thema energiebesparing en CO₂-reductie.”

In de tweede editie (de regeling van 2014) is een extra artikel toegevoegd, waarin in uitgebreidere bewoordingen wordt beschreven wat het doel is:

“...activiteiten te stimuleren waarbij burgers, bedrijven en instellingen op wijkniveau samenwerken rond het thema ‘energiebesparing en koolstofdioxide (CO₂)-reductie’ en de in de stad aanwezige kennis rond dit thema verder te mobiliseren en de lokale economie op dit vlak te stimuleren.”

Opvallend is vooral dat het mobiliseren van kennis en het stimuleren van de lokale economie zijn toegevoegd. Hierdoor biedt de regeling meer ruimte voor initiatieven die meer te maken hebben met de zachte kant van duurzaamheid. Te denken valt aan projecten die zich bezighouden met stadslandbouw, vanuit het idee dat lokale voedselproductie besparingen oplevert in onder meer verpakkingsmaterialen en energie die nodig is voor transport. Ook is er door de verruiming van de regeling meer ruimte gekomen voor projecten die zich richten op sociale cohesie. Daarbij gaat het onder meer om projecten die zich richten op het versterken van het bewustzijn, het hergebruiken en het delen van spullen.

2.2.2 Looptijd en moment van inschrijving

De looptijd van de regeling is in de eerste paar jaar korter geworden, van 13 maanden in 2012 tot 8 maanden in 2015. Deelnemers gaven destijds aan dat zij het moeilijk vonden om binnen die relatief korte periode aan de eisen te voldoen. Bij de laatste editie kan heel het jaar een subsidieaanvraag ingediend worden. Daardoor is de looptijd weer wat langer geworden. Deelnemers hoeven nu immers alleen nog rekening te houden met de einddatum van het jaar

2.2.3 Budgetten

De hoogte van de budgetten is niet ieder jaar constant. Dit geldt zowel voor de aan te vragen budgetten als voor het totale budget dat de gemeente beschikbaar stelt voor de regeling. Het totale budget is inclusief bijkomende kosten zoals communicatie en het organiseren van bijeenkomsten. In 2012 konden bewoners maximaal €12.000,- aanvragen voor de ontwikkeling van een project en €4.000,- voor de ontwikkeling van

een plan. In 2014 was het maximaal aan te vragen bedrag €8.000,-. In 2016 is het een waarderingssubsidie geworden en is het bedrag maximaal €5.000,- per initiatief.

Het totaal beschikbare budget is geleidelijk toegenomen. In de eerste drie lichtingen is het totaalbedrag van de regeling nagenoeg gelijk (rond de €250.000,-). In 2015 was het totale budget €325.000. Voor de subsidieregeling 2016 - 2018 is er €85.000,- bijgekomen voor initiatieven die bijdragen aan het verbeteren van de luchtkwaliteit.

2.2.4 Randvoorwaarden

De randvoorwaarden zijn in de verschillende edities aangepast. De belangrijkste randvoorwaarden zijn de financiële voorwaarden, de wijze van verantwoorden en de inzet van derden.

Financiële voorwaarden

In de eerste editie van de regeling (2012) omschrijft de gemeente alleen in woorden voor welke kosten subsidie kan worden aangevraagd. Voor projectontwikkeling zijn dat advieskosten en voor planontwikkeling zijn dat proceskosten. In 2014 wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen plan- en projectontwikkeling en zijn alleen nog proceskosten subsidiabel. In de regeling van 2015 komen de advieskosten weer terug in de regeling, naast de eerder genoemde proceskosten. Die kosten worden bovendien uitgesplitst in veertien kostenposten. Voor elk van deze kostenposten is een maximumbedrag opgenomen, bijvoorbeeld €200,- voor communicatiekosten.

Wijze van verantwoorden

De verantwoording door de deelnemers geschiedde oorspronkelijk in de vorm van een rapportage, waarin onder meer wordt aangegeven waar het geld aan is besteed en welke bijeenkomsten over en in relatie tot de regeling zijn bezocht. In eerdere edities van de regeling werd daarbij expliciet gevraagd om bewijsstukken (inzet externe partijen, bonnetjes en facturen). Het subsidiebedrag was toen ook hoger. Nu is de subsidie een waarderingssubsidie. Deelnemers moeten laten zien aan de hand van een offerte hoeveel ze denken te besteden aan het maken van een projectplan. Bij de laatste editie heeft de projectleider de deelnemers de keuze gegeven ofwel een rapportage aan te leveren,

ofwel een online enquête in te laten vullen door minimaal tien anderen uit het netwerk rond het betreffende initiatief.

Inzet van derden

In de loop der jaren is het aantal mensen dat op enige wijze bij de regeling betrokken is (geweest), steeds verder toegenomen. Denk aan initiatiefnemers en oud-deelnemers, maar ook aan betrokken ondernemers en professionals. De gemeente wil graag dat de kennis en ervaring die zij met elkaar van eerdere deelnemers benut wordt en heeft daarom in latere edities de mogelijkheid aangeboden om deskundigheid in te huren bij oud-deelnemers. Ook zijn er enkele partijen van buiten Den Haag aangetrokken voor onder meer coaching en ondersteuning van initiatiefnemers, zoals het Utrechtse bureau GreenWish.

2.3 Conclusie

Het doel van de regeling is in de huidige regeling breder dan bij aanvang van de regeling. Daar waar de eerste editie vooral gericht was op CO₂-reductie en energiebesparing, is in de volgende edities meer ruimte ontstaan voor initiatieven die in de breedte bijdragen aan bewustwording, duurzaam gedrag en verbetering van de luchtkwaliteit. Sinds de start van de regeling kunnen deelnemers daarbij aanspraak maken op een vergoeding van gemaakte proceskosten, niet voor het realiseren van projecten zelf. Het beschikbare totale budget is het laatste jaar hoger geworden.

Het wijkgerichte karakter van de regeling heeft zich in de loop van de jaren gehandhaafd. Tevens worden deelnemers door de jaren heen verplicht zich te verenigen in een stichting of vereniging. Onderdeel van de regeling is ook gebleven dat kennis en ervaring gedeeld wordt. De looptijd van de regeling is in de loop der jaren eerst korter geworden en daarna weer verruimd. De verantwoording is eenvoudiger geworden, omdat het nu een waarderingssubsidie is geworden. Het aantal betrokken partijen is uitgebreid. De kennis en ervaring van eerdere deelnemers wordt benut en initiatiefnemers kunnen coaching en ondersteuning krijgen.

De wijzigingen tasten de oorspronkelijke uitgangspunten niet aan. In essentie is het over de jaren dezelfde regeling gebleven, waarbij tijdens de rit gepoogd is praktische zaken te verbeteren, te luisteren naar deelnemers en aan te sluiten bij bestuurlijke veranderingen.

3 Meer vertrouwen en een breder bereik?

Met deze waarderingssubsidie wordt beoogd dat de deelnemers vertrouwen en handvatten krijgen van de gemeente om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen in de klimaat- en milieuambitie van de stad. Daarnaast wil de gemeente dat de bereikte initiatieven geleerd hebben méér aan te kunnen dan daarvoor en dat ze een breder publiek bereiken dan de initiatiefnemers zelf. In dit hoofdstuk gaan we na welke aanwijzingen er beschikbaar zijn dat de beoogde effecten worden behaald. Er zijn eerdere evaluaties beschikbaar. We starten hieronder allereerst met een korte bespreking van de uitkomsten van die evaluaties. Daarnaast hebben we onze gesprekspartners gevraagd naar aanwijzingen over de effecten die door de regeling zijn opgetreden.

3.1 Eerdere evaluaties

In de eerste evaluatie van de regeling in 2013 werd geconstateerd dat de initiatiefnemers behoorlijk tevreden waren over de inzet van de gemeente. De bewoners begrepen de opzet van het geheel, namelijk dat er geld beschikbaar werd gesteld voor het proces. Ze hebben ieder zelf stappen moeten zetten in het formuleren van plannen en het organiseren van de samenwerking. De initiatieven leerden ook van elkaar. “Het geheel kan gezien worden als een start, er zijn nu méér competenties en ervaringen bij bewoners aanwezig dan voor de regeling.” (Evaluatie 2013).

Het bereik van de regeling was in het eerste jaar problematischer. De regeling ging in het eerste jaar aan een groot gedeelte van de stad voorbij. De initiatieven betroffen voornamelijk mensen die al geïnteresseerd waren in duurzaamheid en die de competenties al hadden om met de eisen van de regeling om te gaan. De spreiding over de wijken was beperkt. In de evaluatie wordt benoemd dat de toetssteen in de toekomst zal gaan liggen in het aantal aanvragen dat binnen gaat komen in de komende rondes: zijn dat er méér, zijn deze beter verspreid over de wijken in de stad en zijn de betrokken initiatiefnemers ook meer divers?

De evaluatie van de regeling Duurzaamheid Door Haagse Wijken uit 2015 maakt duidelijk dat het bereik van de regeling punt van aandacht is gebleven. De initiatiefnemers blijken het best te omschrijven als koplopers. Veel daarvan zijn beroepshalve al bekend met thema's als energiebesparing en CO2-reductie of in ieder geval al langer actief. Zij weten in hun directe omgeving anderen te enthousiasmeren die geen tijd of zin hebben om zelf zeer actief te worden. Er zijn ondertussen nog steeds weinig voorbeelden van initiatieven waarin bewoners worden bereikt van zogenoemde aandachtswijken.

Wel bleek de regeling door zijn insteek en uitwerking weer in staat vertrouwen aan bewoners te geven en bewoners handvatten te geven om actie te ondernemen. De regeling bereikte ook dat duurzaamheidsinitiatieven verder kwamen, bewoners competentier werden en vertrouwen hadden dat hun energie aan een initiatief zinvol besteed was.

In 2015 zijn alle oude initiatieven uit de eerste twee jaargangen van de regeling apart gevraagd naar de stand van zaken. Van de toen bereikte initiatieven is ongeveer de helft tot uitvoering gekomen. De successen in de uitvoering liggen in de geboekte milieuwinst, de verbeterde bewustwording van inwoners en organisaties in Den Haag, de samenwerking en het op de kaart staan van de initiatieven. Vergeleken met de genoemde eerdere evaluaties zijn respondenten positiever in hun oordeel over de regeling. Dat komt deels omdat de regeling tussentijds is aangepast, deels omdat deelnemers achteraf kunnen constateren dat ze veel aan de subsidie en de bijbehorende expertise en faciliteiten hebben gehad en deels vanwege een selectie in de respons.

3.2 Huidige ervaringen

Het algemene beeld over de mogelijke effecten van de regeling zoals hierboven geschetst wordt bevestigd in de gesprekken over de huidige gang van zaken. De manier waarop de regeling is georganiseerd kan eenvoudiger, maar is voor de meeste mensen duidelijk

en schept vertrouwen. Het aantal mensen dat met de regeling is bereikt is weliswaar toegenomen, maar de groep blijft voor een deel hetzelfde.

De regeling

De regeling is voor de meeste mensen duidelijk, maar dat wil niet zeggen dat het als eenvoudig wordt ervaren. Geopperde verbeteringen hebben vooral betrekking op een nog langere looptijd en de manier van verantwoorden die (nog) eenvoudiger zou kunnen. Het feit dat je een vereniging of stichting moet starten wordt niet altijd nuttig gevonden en ook de spreiding over de stadsdelen wordt door sommigen als irrelevant gezien.

Een verschil ten opzichte van voorgaande jaren is de opvatting over onderling leren. Wanneer we vragen naar het verplichte karakter van bijeenkomsten voor deelnemers, zoals masterclasses, geven zowel professionals als initiatiefnemers veelal aan dat ze dit een goede zaak vinden: deelnemers hebben zo een stok achter de deur en de bijeenkomsten worden inhoudelijk gewaardeerd. Ook vinden veel mensen het netwerkmoment belangrijk. Tegelijkertijd wil niemand dat er sprake is van geforceerd contact: men moet elkaar zelf kunnen opzoeken.

De inzet van oud-deelnemers als coaches en die van GreenWish bij het vlottrekken van vastgelopen initiatieven wordt aangeraden. De netwerkbijeenkomsten zijn verplicht. De gemeente kan geen sancties opleggen wanneer iemand zonder geldige reden afwezig is. Wel is er extra inzet gepleegd om in contact te komen met afwezige deelnemers. Vaak bleek er dan een eenvoudige reden te zijn waarom die persoon er niet was, bijvoorbeeld vanwege werkverplichtingen of een oud correspondentieadres.

Uitstraling andere bewoners

Veel respondenten geven aan dat de initiatiefnemers zelf de beste ambassadeurs voor de regeling zijn. Als we kijken naar de uitstraling van initiatieven op andere bewoners dan lijkt de betekenis van de regeling voor de hele stad niet groot. Een breed gedeelde idee is dat je de stad wel vol kunt hangen met posters, maar daar bereik je alleen geïnteresseerden mee.

Er zijn het laatste jaar meer initiatiefnemers, maar ook veel bekenden keren terug. Veel huidige initiatiefnemers hebben meerdere malen gebruik gemaakt van de regeling, bijvoorbeeld om voor een ander initiatief een subsidie aan te vragen. De geïnterviewden geven aan dat dit soort initiatieven een enorme tijdsinvestering vraagt. Daardoor zijn vooral initiatiefnemers die hun uren (deels) vanuit het project betaald krijgen (zzp-ers) of mensen die niet (meer) werken degenen die op veel plekken de kar trekken en keren deze ook terug met nieuwe projecten.

*“De categorie mensen die van zichzelf al heel erg gemotiveerd is (...) is relatief klein.”
(Betrokken professional)*

Gevolg is wel dat er nog steeds sprake is van een groep ‘koplopers’. De koplopers hebben wel vaak aandacht voor de bredere uitstraling.

“Het is juist belangrijk om die grote groep die overblijft, op de juiste manier te stimuleren om daar in mee te gaan. (...) Schaalvergroting is zien dat het werkt in je eigen omgeving. Voor sommigen is een voorbeeld heel belangrijk, sociaal bewijs. Daarom hebben we ook buurtambassadeurs, gewone mensen die anderen in hun buurt laten zien hoe het kan. Ze vinden het meestal leuk als ze op die manier ingezet worden en vinden het ook belangrijk om anderen mee te nemen in hun verhaal en om hun ervaringen te delen.” (Betrokken professional)

Uit de wijken met een gemiddeld lagere sociaal economische status komen relatief weinig initiatieven, en als die er al zijn, zijn de initiatiefnemers vaak hoogopgeleide bewoners met een groot netwerk in de stad die de wijk op sleeptouw nemen. Initiatiefnemers zelf zitten niet zo met die spreiding over de stad: werken aan duurzaamheid geschiedt op basis van intrinsieke motivatie en je moet daar zijn waar de energie zit en waar je daadwerkelijk iets kunt bereiken.

“Mensen organiseren zich rond thema’s, dat is helemaal van deze tijd. Je hebt in veel gevallen de gemeente ergens voor nodig (vergunningen bijvoorbeeld), dus daar moet het helder en verankerd zijn, maar dat er nog meer partijen zijn is alleen maar goed. Het is een illusie dat je alles met alles kunt verbinden. Diversiteit is ook de kracht van de duurzaamheidsbeweging.” (Betrokken professional)

Samenwerking

Ten opzichte van eerdere jaren valt op dat meerdere mensen aangeven dat de gemeente als dichtbij wordt ervaren. De regeling is op een gegeven moment verbreed en we zien dat terug in de diversiteit van de initiatieven. Zo zijn er aanmerkelijk meer projecten die zich richten op de sociale kant van duurzaamheid, daar waar in de beginjaren de technische kant overheerste. Uit de interviews ontstaat bovendien een beeld van een subsidieverstrekker die in principe iedereen met een goed idee verwelkomt, tenzij het echt niet binnen de doelstellingen past. Er wordt in overleg gekeken hoe de aanvraag kan worden aangepast, zodat deze wel aan de criteria voldoet.

In de samenwerking met andere partijen lijkt nog winst te behalen. Zo zijn er bij Fonds 1818 maar enkele aanvragen gekomen vanuit de groep deelnemers die baat zou kunnen hebben bij projectfinanciering in plaats van of naast de aangevraagde processubsidie van de gemeente. Dat is aan de ene kant opvallend, omdat in eerdere evaluaties regelmatig de ‘klacht’ voorbijkwam dat de subsidie niet bedoeld is om bijvoorbeeld materialen te financieren en dat dit voor sommige deelnemers betekende dat ze hun plan niet konden uitvoeren zoals ze hadden bedacht. Aan de andere kant lijkt er sprake van bewust beleid:

“Zonder de subsidie van de gemeente was het niet gelukt. Ik weet zeker dat een volgende keer groter en beter kan. Probleem is dat ik dan waarschijnlijk niet meer bij de gemeente aan kan kloppen. En ook niet bij Fonds 1818, want die steunen alleen nieuwe initiatieven, geen bestaande.” (Deelnemer huidige regeling)

Bij Duurzaam Den Haag is niet precies bekend welke burgers met wie zij contact hebben, wel of niet deelnemen of hebben deelgenomen aan de regeling. Duidelijk is wel dat veel initiatiefnemers ook contacten hebben (gehad) met Duurzaam Den Haag. De activiteiten van de gemeente en Duurzaam Den Haag vullen elkaar op papier goed aan: voor subsidie kunnen bewoners aankloppen bij gemeente en voor deskundigheid en publiciteit kunnen ze terecht bij Duurzaam Den Haag. In de praktijk zien we dat het deelnemers van de regeling soms wel moeite kost om het overzicht te behouden.

Zichtbaarheid

Het grootste verbeterpunt volgens vrijwel alle geïnterviewden is niet het verbeteren van de regeling zelf, maar zorgen dat deze meer wordt omarmd op het stadhuis en daarbuiten. De groep koplopers vindt niet altijd gehoor bij de verschillende gemeentelijke diensten. De regeling is tot nu toe klein gebleven, terwijl deze in theorie groter had kunnen zijn. Bij conflicterende belangen en regels, zoals het botsen met welstandsregels, delft het initiatief snel het onderspit. Het wegnemen van barrières zou volgens de geïnterviewden enorm helpen met het benutten van de alom opgedane kennis en de gemobiliseerde bewonersgroepen.

In het verlengde vinden veel geïnterviewden dat er te weinig capaciteit is georganiseerd rondom de regeling. Er lijkt weinig ruimte om bijvoorbeeld warme overdracht te organiseren binnen het stadhuis en om de communicatie rond het project steviger aan te zetten. Daardoor blijft de regeling in de ogen van velen slechts één van de vele gemeentelijke projecten, terwijl de opgedane kennis en ervaring input zouden zijn voor een nieuwe werkwijze binnen veel meer gemeentelijke diensten.

Ook wordt gesteld dat de zichtbaarheid niet alleen via een gemeentekanaal te organiseren is. Duurzaam Den Haag zou een actievere rol kunnen vervullen. Een Lusthof/Haagse oogst - waar initiatieven worden geshowd voor grote publiek - wordt als te kleinschalig beschouwd. Er zijn in de loop van de jaren een handvol andere gemeenten komen informeren naar het initiatief. In Europees verband is het initiatief gepromoot (Eurocities award) en is het op dit moment genomineerd voor de Europese Innovations and Politics Award 2017. De subsidieregeling is gedeeld met andere gemeente als nuttig instrument in de City Deal ‘Voedsel op de stedelijke agenda’. Zichtbaarheid kan worden vergroot door ook te kijken naar een inhoudelijke opvolging van de initiatieven na afloop van de procesmatige ondersteuning: Actiever projecten in contact brengen met de juiste mensen voor een vervolg.

3.3 Conclusies

De huidige ervaringen van deelnemers aan de subsidieregeling ondersteunen de eerdere conclusies uit de tussenevaluaties. De regeling voldoet in het vertrouwen geven en handvatten bieden aan bewoners van Den Haag om duurzame initiatieven te nemen. De regeling is in de afgelopen jaren op meerdere punten gewijzigd juist met de bedoeling dichter aan te sluiten bij de initiatiefnemers. Tegelijkertijd blijven de eigen uitgangspunten herkenbaar, ook al zien initiatiefnemers daar niet altijd het nut van in. Het gaat om zaken als de spreiding over de stad, de nadruk op onderling leren, de vorming van een vereniging of stichting en de beschikbaarheid van geld voor advisering.

Het bereik van de regeling blijft punt van aandacht. Waar de ambities na het eerste jaar nog lagen in méér mensen bereiken, een betere spreiding over de wijken in de stad en meer diverse initiatiefnemers, lijkt dat streven nu minder prominent aanwezig. De initiatiefnemers zijn nu eenmaal de koplopers. De positieve kant hiervan is dat vrij veel initiatieven (tot de helft) ook tot uitvoering komt. Ook zijn er daardoor weinig afwijzingen en is de projectleider goed in staat mee te denken met het initiatief om het een plek in de regeling te kunnen geven. Tegelijkertijd kan de uitstraling naar de stad beter. Richting gemeentelijke diensten, andere partijen als Fonds 1818 en Duurzaam Den Haag lijkt nog winst te behalen. Extra aandacht voor warme overdracht binnen het stadhuis lijkt nodig en de communicatie rond het project is steviger aan te zetten.

4 Voor een klimaat neutrale stad

In de gemeente Den Haag worden allerlei maatregelen genomen om in 2040 een klimaat-neutrale stad te zijn. Ook bewoners worden gestimuleerd een actieve bijdrage te leveren via onder andere de regeling ‘Duurzaamheid door Haagse wijken’. De regeling bestaat vier jaar. Tijdens de rit is gepoogd praktische zaken te verbeteren, te luisteren naar deelnemers en aan te sluiten bij bestuurlijke veranderingen. In essentie is de regeling wel hetzelfde gebleven. De regeling geeft vertrouwen en biedt handvatten aan bewoners van Den Haag om samen duurzame initiatieven te nemen. Het bereik van de regeling is vanaf de start punt van aandacht geweest. We bespreken hieronder beknopt of en hoe de regeling meer zou kunnen betekenen voor de duurzame ambitie van de stad.

Een regeling voor bewoners

Er wordt op dit moment breed geoordeeld dat de initiatiefnemers nu eenmaal koplopers in de stad zijn. Er is wel een onderscheid te maken in bewoners en ontwikkelaars. De laatsten zijn mensen die vanuit hobby een eigen (eenmans) bedrijf nieuwe initiatieven als concept ontwikkelen. De bewoners kunnen aan de hand worden genomen zoals in de regeling gebeurt, maar de ontwikkelaars willen meer vrijheid: geen verplichte adviseur inhuren bijvoorbeeld, want dat zijn ze zelf, zo vinden ze. Ook is het voor hen niet per se logisch om een stichting te moeten starten. Voor hen lijkt de nadruk op stadsdelen ook niet voor de hand te liggen. Maar voor bewoners kunnen de verplichte advisering en de stap om een stichting of vereniging te worden juist erg belangrijk zijn.

In Leiden hebben ze ook een regeling als deze geprobeerd, maar dat is niet gelukt. Dat komt omdat in Den Haag werd gekeken naar het versterken van bestaande initiatieven in plaats van een open regeling waar weer allerlei ondernemers op afkwamen. In Leiden was dat tijdelijk en heeft het eigenlijk weinig opgeleverd. Er zaten uiteraard ook mooie, sterke projecten bij, maar het is duidelijk dat het niet voor de lange termijn is. Hier in Den Haag zijn er stichtingen en verenigingen en dat maakt het sterk. (Betrokken professional)

De uitgangspunten van de regeling zijn geënt op de bewoners, maar de aanvragen lijken het meest succesvol bij degenen die zichzelf ontwikkelaar noemen. Indien je de eisen zou laten vallen rond de verplichte inhuur van advies en het aanvragen uit naam van een rechtsvorm, dan is dat prettig voor die ontwikkelaars, maar dan drijf je wel af van de oorspronkelijke bedoelingen. Bij komende wijzigingen in de regeling is het van belang óók het bewonersperspectief vast te houden om de impact op Den Haag zo groot mogelijk te laten zijn. Er kunnen daarbij meer mogelijkheden komen voor laagdrempelige instroom. Zo kunnen instructie avonden worden georganiseerd hoe een plan in te dienen, kan eenvoudiger taalgebruik worden gehanteerd en kunnen vaste adviseurs voor organisatorische hulp worden ingezet. Het gaat er vooral om mensen te activeren op basis van hun eigen ideeën.

Een regeling met effect

De uitstraling richting publiek en andere partijen als Fonds 1818 en Duurzaam Den Haag kan beter. Er vindt beperkt warme overdracht plaats van op gang gekomen initiatieven naar netwerken die productief zijn voor het vervolg. Successen mogen beter worden gevierd. Een Lusthof/ Haagse oogst - waar initiatieven worden geshowd aan een groter publiek – kan grootschaliger worden aangepakt. De regeling wordt vanuit de gemeente uitgedragen, als een Duurzaam Den Haag dat zou ondersteunen, heeft dat waarschijnlijk meer effect:

“Ik had het wel grootser willen aanpakken. Nu is het zo dat je het hele jaar door kunt meedoen en kun je het hele jaar reclame maken. Maar ik zie en hoor er eerlijk gezegd nooit iets over. Wij deden het zelf trouwens ook via de bekende kanalen en methodes. Het is ook niet makkelijk, want het is veel en de gemeente is versnipperd. Stel dat het naar Duurzaam Den Haag zou gaan, dan zou dat communicatie-onderdeel veel beter gaan.” (Betrokken professional)

In een regeling die heel Den Haag in beweging wil brengen lijkt meer expliciete aandacht nodig voor de vraag hoe de communicatie met de stad is vormgegeven. De koplopers worden op dit moment wel bereikt, maar het peloton zou ook in zicht moeten zijn. Folders en posters helpen niet zomaar, maar het huidige idee om initiatieven zelf posters te laten maken, lijkt productief. In de evaluatie van 2013 werd geconcludeerd:

“Voor een eventueel vervolg is het daarom van wezenlijk belang dat er meer gericht wordt ingezet op het activeren van bewoners uit bepaalde wijken en dat daarbij goed gekeken wordt naar de typen bewoners die daarbij kunnen worden onderscheiden. Ook een campagne om meer ruchtbaarheid aan de regeling te geven is gewenst. De ambitie Den Haag klimaatneutraal in 2040 heeft alleen kans van slagen wanneer deze gedachte breed gesteund wordt en bewoners uit alle geledingen meedoen. Een beperkte bekendheid is extra jammer omdat de opstelling van de gemeente met deze subsidie positieve uitstraling kan hebben op het vertrouwen van bewoners in de gemeente.”

Een lerende gemeente

Door de vorming van een uitgebreid netwerk biedt de regeling goede mogelijkheden te leren van wat er leeft in de stad. Dat is belangrijk omdat je bij dit onderwerp het uiteindelijk van de bewoners moet hebben. Bij bijvoorbeeld het vervangen van aardgas ligt dat anders, dat zal eerder van bovenaf moeten komen. Er is echter op dit moment geen aparte aandacht voor de leerpunten die de initiatieven tegenkomen voor de gemeentelijke organisatie. De projectleider faciliteert wel individuele initiatieven:

“Draagvlak vraagt om sensitiviteit, het inschatten van de organisaties: welk stuk kan het al aan en waar is men er nog niet aan toe? Het heeft geen zin om onderop te drukken als ze er bovenin nog niet klaar voor zijn, dat is alleen maar vervelend voor die ambtenaar.”
(Betrokken professional)

“Als mensen vragen hebben, zorgen dat ze in contact komen met de juiste ambtenaar en dan ook doorpakken. Dat is echt moeilijk. Afdelingen blijven afdelingen, mensen blijven mensen. Je bent afhankelijk en kunt niet alles escaleren, dat werkt niet. Je moet ze dan die wortel ook niet voorhouden. (Betrokken professional)

Ervaringen kunnen meer structureel worden opgehaald en intern worden besproken. Dit alles is een behoorlijke opgave en vergt een investering in tijd. Hierbij kan aanslui-

ting worden gezocht bij het actieplan burgerparticipatie. De initiatievenmakelaars hieruit zouden een rol kunnen spelen. Ook kan de regeling uitgebreider worden gekoppeld aan andere beleidsterreinen. De dienst OCW zou bijvoorbeeld betrokken kunnen worden via het beheer van de scholen. Aanvragen van sportverenigingen kunnen worden uitgelokt. Samenwerking met woningcorporaties kan worden vormgegeven. Er kan ook meer verbinding worden gemaakt met de initiatieven Impact City, Smart City en Resilient City, omdat daar sustainability een belangrijk onderwerp is.

Bijlage 1: aanpak en overzicht van respondenten

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen, hebben we gebruik gemaakt van de beleidsstukken, beschikbare eerdere evaluaties en ervaringen van betrokkenen. Voor dat laatste hebben we twaalf mensen geïnterviewd: vijf initiatiefnemers en zeven professionals.

Achtergrond geïnterviewde	
1	GreenWish
2	Duurzaam Den Haag
3	Aanvrager huidige regeling (afgehaakt)
4	Huidig projectleider van de regeling
5	Fonds 1818
6	Oud-projectleider van de regeling
7	Deelnemer huidige regeling met bovenwijks initiatief
8	Deelnemer van het eerste uur
9	Oud-projectmedewerker
10	Projectmedewerker
11	Aanvrager huidige regeling
12	Aanvrager huidige regeling

Bij de gesprekken met de initiatiefnemers hebben we geprobeerd zoveel mogelijk verschillende invalshoeken en ervaringen mee te nemen in het onderzoek. Zo spraken we met iemand die net begonnen is, iemand die al vanaf het begin bij de regeling betrokken is, iemand die uiteindelijk is afgehaakt en iemand die zich bezighoudt met een bovenwijks initiatief. De groep professionals bestond uit de huidige projectleider, oud-projectleiders, (oud-)projectmedewerkers en vertegenwoordigers van samenwerkingspartners, zoals GreenWish, Fonds 1818 en Duurzaam Den Haag.

We hebben gevraagd naar hun oordeel over de huidige regeling. Daarbij besteedden we onder meer aandacht aan de communicatie rond de regeling, de manier waarop subsidie kan worden aangevraagd en de manier waarop gezamenlijkheid, verantwoording en kennisdeling is georganiseerd. Ook vroegen we naar verbeterpunten en wat daarvoor nodig is. Ten tweede hebben we gevraagd naar het bereik en de effecten van de regeling. We spraken onder meer over de betrokkenheid van andere partijen, de mate waarin deelnemers vertrouwen ervaren en de mate waarin er nieuwe initiatieven zijn ontstaan. Tot slot bespraken we de betekenis van de regeling voor de stad en de inwoners. Is die nu naar wens en hoe zou deze eventueel vergroot kunnen worden?

Bronnen

Marissing, E. van & F. de Meere (2013), Duurzaamheid in Den Haag. Procesevaluatie subsidie-regeling Duurzaamheid door Haagse wijken. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Meere, F. de & E. van Marissing (2014), Naar meer duurzame initiatieven in Den Haag. Evaluatie subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse wijken 2014. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Meere, F. de & E. van Marissing (2015), Duurzaamheid door Haagse wijken: van initiatief tot uitvoering. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse Wijken 2012-2013 (RIS 251774)

Subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse Wijken 2014 (RIS 270271)

Subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse Wijken 2015 (RIS 281124)

Subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse Wijken 2016-2018 (RIS 291916)

Colofon

Opdrachtgever
auteurs

Gemeente Den Haag
Dr. F.B.J. de Meere
Drs. E. van Marissing.
Ontwerppartners, Breda
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

Omslag
Uitgave

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-847-4

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2017.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction
of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.